

Til Nasjonalbiblioteket
Avdeling for bibliotekutvikling

Fylkesbibliotekene i Agder, Trøndelag og Viken har samarbeidet om et felles innspill til revidering av retningslinjene for fjernlån og forbedring av Biblioteksøk.

Det er gitt mulighet for innspill fra folkebibliotekene i hvert av fylkene; digitalt nettmøte i Viken 17.11.22 og spørreundersøkelser i Agder og Trøndelag i februar 2023. Folkebibliotekene har kommet med mange synspunkter, innspill og forslag til nye retningslinjer, uten at det er enighet om alt. Fylkesbibliotekene har forsøkt å trekke ut forslag som synes som fornuftige fellesnevnerne.

Etter disse prosessene har vi sammenfattet forslag som NB bes vurdere ved revidering av retningslinjene og forbedring/videreutvikling av Biblioteksøk. Der retningslinjene er generelle, er Biblioteksøk verktøyet for at dette skal fungere bedre enn i dag. Derfor ønsker vi at Biblioteksøk best mulig kan støtte opp under retningslinjene og fornuftige praksiser innen fjernlånsamarbeidet.

Det er ellers viktig å understreke at det bør legges opp til noe valgfrihet særlig knyttet til fornuftige praksiser innen lånesamarbeidet. Folkebibliotekene har svært ulike rammevilkår både når det gjelder personalressurser og midler til samlingsutvikling og transportordninger, slik at noe som kan være en fornuftig praksis i ett bibliotek kan by på mer utfordringer i et annet. Dette kan for eksempel gjelde noen av våre innspill knyttet til oppfølging av lånerinitierte innlån som vi kommer tilbake til lenger nede.

Punkter som bør videreføres fra dagens retningslinjer (2014):

- Som overordnet prinsipp bør Biblioteklovens paragraf 1 videreføres slik det gjøres i innledningen i dagens retningslinjer fra 2014. Innbyggernes demokratiske rett til informasjon og kulturopplevelser uavhengig av hvor de bor i landet er viktigere enn noen gang.
- Retningslinjene fra 2014 treffer også godt når det gjelder deling, bærekraft og gjenbruk av samlede ressurser. Volumet kan by på utfordringer, blant annet med tanke på transport, men det kan avpasses dersom fornuftig praksis benyttes. Mer om det lenger nede.
- Som hovedprinsipp bør også alt i bibliotekenes samlinger være tilgjengelig gjennom lånesamarbeid, men med noen muligheter for lokale tilpasninger. Dersom tilpasningene blir for vide, kan det føre til at begrensninger blir en hovedregel heller enn et unntak i bibliotekene. Det bør unngås.
- For fylkeskommunene er det vesentlig å kunne vise til statlige føringer og retningslinjer i Bibliotekloven knyttet til regionale bibliotekoppgaver. Dette er viktig for å ha myndighet, både internt i egen organisasjon og eksternt, til å gjennomføre fellesavtaler og anskaffelser på vegne av kommuner, for eksempel av transporttjenester.
- Lånesamarbeid på tvers av biblioteksektorene er det også viktig å ta med i nye retningslinjer, selv om fagbibliotek og skolebibliotek ikke har dette nedfelt i eget lovverk. For å oppfylle biblioteklovens intensjon om tilgang til litteratur og informasjon for alle innbyggere i landet bør retningslinjene tydelig oppfordre til at alle bibliotektyper skal bidra.

- Punkt om skolebibliotek bør beholdes, men utvides og tydeliggjøres, se lenger nede.
- Bruk av samsøk-løsninger generelt bør fortsatt være med i retningslinjene. Slik disse fungerer i dag kan vi ikke pålegge bibliotekene å bare bruke den ene eller den andre, som Biblioteksøk eller Oria.
- Det er viktig å understreke at innlån skal være et supplement til egen samlingsutvikling. En forutsetning for et bærekraftig lånesamarbeid er en fornuftig selvforsyningsgrad i bibliotekene. Innlån skal ikke erstatte egen samlingsutvikling i bibliotekene.
- De praktiske anvisningene i retningslinjene bør være tydelige på hva som er bibliotekenes ansvar og hva som er lånerens ansvar. Blant annet må muligheten for innlevering på annet bibliotek videreføres.
- Krav om rapportering av statistikk for fjernlån og innlån må beholdes.

Dette kan fjernes fra dagens retningslinjer (2014):

- Fylkesbibliotekenes tidligere plikt til ha egne samlinger og emnefordelingsplanen er ikke lenger nødvendig å nevne i nye retningslinjer for fjernlån.

Dette bør legges til dagens retningslinjer (2014):

- Retningslinjene bør være tydeligere når det gjelder videregående skolars bibliotek. Skolebibliotek har som det står i retningslinjene fra 2014 i utgangspunktet ingen forpliktelser, men de fleste skolebibliotek i videregående skole har mulighet til å delta i lånesamarbeidet. Mange videregående skolebibliotek er også med i transportsamarbeid. Videregående skolars bibliotek har også interessante samlinger for flere enn egne elever, bl.a. lesesett. Alle skolebibliotek bør derfor sikres lånerett i samarbeidet og mulighet til å bruke Biblioteksøk. I hvor stor grad deres samlinger skal høstes til Biblioteksøk avhenger av ressurser og muligheter til å bidra. Det vil være ulikt fra skolebibliotek til skolebibliotek.
- Tilbakemeldingene fra bibliotekene viser at mange ønsker å kunne begrense samtidige lånerinitierte innlån pr bruker ved behov. Det enkelte bibliotek bør få mulighet til å sette et tak på samtidige innlånsbestillinger pr låner. Normal lånetid for et innlån er 4 uker, og generelt vurderes det som lite hensiktsmessig at særlig aktive lånere kan bestille et ubegrenset antall innlån. Dette antar vi må løses i det enkelte biblioteksystem, hvis ikke dette kan løses i Biblioteksøk.
- Muligheten til å kunne levere på et annet bibliotek enn til eierbiblioteket står i kontrast til anvisningen om at låneren er ansvarlig til lånet er returnert til eierbibliotek. Ut fra dagens praksis bør en kvittering for innlevert materiale på et annet bibliotek gjelde som innlevering fra låner. Ansvar vil da gå videre til bibliotek og transportør.

Innspill til Biblioteksøk

Dersom våre innspill til retningslinjene skal kunne fungere bør følgende utvikles:

- Bestillinger for materiale utgitt i siste 3-12 måneder bør først kunne rutes til låners hjemmebibliotek, hvis biblioteket ønsker dette. Bibliotek bør kunne velge om de vil se lånerinitierte bestillinger før de rutes videre til andre bibliotek. Det bør være en frist, for eksempel to virkedager, til å behandle bestillingen lokalt. Deretter går bestillingen automatisk videre i Biblioteksøk. Dette er viktig for å vurdere innkjøp til egen samling og kunne sette bestillinger på venteliste i eget bibliotek. Hvis dette lar seg implementere bør lånerne få en melding om det, når de bestiller den nyeste litteraturen i Biblioteksøk.
- Digitale utgaver hos NB bør komme opp som tydelige tilbud i trefflistene, når disse kan erstatte fjernlån.
-
- Låneveier og algoritmer bør følges opp bedre fra alle parter, både hos Biblioteksøk og fylkesbibliotekene. Det bør arbeides mer med å tilpasse algoritmene for hvert fylke, region etc. Det enkelte fylke bør få anledning til å prioritere Depotbiblioteket der det passer best i hierarkiet. Innlånsbestillinger bør ikke rutes til andre landsdeler når materialet er tilgjengelig i eget fylke eller nærområder ellers. Generelt er det ønskelig med sterkere prioritering av nærbibliotek for å korte ned reiseveier og ventetider i et bærekraftperspektiv.
- Bibliotekene bør kunne benytte både Biblioteksøk og Oria, evt. andre samsøk-løsninger, etter hva som fungerer best for den enkelte fjernlånsforespørsel til enhver tid.

Andre innspill i tilknytning til fjernlånssamarbeidet

- Depotbiblioteket bør vurdere bruk av RFID når de låner ut materiale, da dette vil bety at utlåns- og returarbeidet i bibliotekene kan gå mer sømløst. Mange bibliotek setter i dag inn RFID-brikker i innlån fra Depotbiblioteket for å håndtere disse.